

ВИВЧАЄМО СЛОВАЦЬКУ: ЗУСИЛЛЯ І ГРА*

З перших кроків виходу в світ першого в Україні підручника словацької мови (затвердженого Міністерством освіти і науки України як підручник для студентів вищих навчальних закладів), до нього прикута увага суспільства. Закарпатські журналісти вже встигли охрестити підручник «Словацька мова» культурною подією 2008 року, львівські і ужгородські телевізійники присвятили новому підручнику свої репортажі. Але це вагома подія не лише в регіональному сенсі, це подія в державі Україна, це подія в славистиці, адже ми тримаємо в руках підручник нового покоління. Не пройшла поява підручника повз увагу наших словацьких друзів: на сайті www.schengenskabrana.sk знаходимо відгук відомого публіциста Тібора Ічо із Кошиць (міста-побратима Ужгорода, яке, до речі, виграло конкурс «Культурна столиця Європи – 2013»), він пише: «Граматика, розмова, вірші, гумор, анекдот, пізнання, історія, культура, Словаччина... і з усього найкраще – усмішка на прощання. Так блискуче, дотепно і влучно настроїли свій унікальний підручник словацької мови для студентів України автори. Чудові вправи, милі ілюстрації, виняткові приклади, словники, актуальні розмовні розділи, просто радість вчити словацьку мову по-українськи. Авторі прийняли свою працю як гру, і хай це служить їм повагою, адже вони змогли викликати до свого симпатичного підручника прихильність навіть найзапекліших скептиків (знаю, про що говорю), наприклад, простим визнанням, що оволодіння мовою є тяжка праця».

Серед рецензентів підручника – відомі в філології імена: доктор філологічних наук, професор кафедри словацької філології Павло Павлович Чучка (Ужгород), доктор філологічних наук, професор Мікулаш Штець (Пряшів), доктор філологічних наук, професор Ян Сабол (Кошиці), директор науково-методичного центру SAS (Studia Academica Slovaca) при Братиславському університеті ім. Коменського кандидат філологічних наук, доцент Яна Пекаровичова і доктор філософії, викладач кафедри словацької мови Людмила Жігова (Братислава). Вони високо оцінили поданий до друку підручник.

Досвід, глибокі і обширні знання, любов до студентів, вміння дуже просто подавати складні наукові проблеми, дотепність і гумор – усе це присутнє в підручнику і віддзеркалює надзвичайно цікаві авторські особистості – доктора філологічних наук, завідувача кафедри словацької філології Ужгородського національного університету професора Світлани Миколаївни Пахомової та кандидата філологічних наук, працівника Міністерства освіти Словацької Республіки доцента Ярослава Джоґаника. Авторі підручника мають багатий досвід викладання слов'янських мов, зокрема слова-

цької мови як іноземної, це знавці словацько-українського культурного середовища, перекладачі, науковці, у сфері науково-дослідних інтересів яких лінгвістична та літературна славістика. Авторський тандем фахівців білінгвів, кожен із яких на рівні рідної володіє іншою мовою – запорука успіху книги. Уперше базовий курс сучасної словацької мови подано в контрастивному ключі, в зіставленні з українською мовою.

Нині за цим підручником вже вивчають словацьку мову студенти Львівського національного університету імені Івана Франка, ужгородських та київських вузів, Рівненського інституту славістики, він активно використовується на мовних курсах.

Структура підручника надзвичайно чітка, він складається з двох частин: вступної та основної. У вступному розділі (уроки 1 – 5) подаються відомості з фонетики, графіки, орфоепії, орфографії, а також основи словацької морфології. Головна увага в цій частині книги приділяється правильній артикуляції передусім тих звуків, яких немає в українській мові, та вимові звуків у потоці мовлення; на цьому етапі студенти вчаться правильно читати. Матеріал кожного уроку основної частини (6 – 35) має таку структуру: навчальний текст, питання до нього; діалоги, що відображають живу розмовну мову словаків; словник нових слів та виразів; граматичний блок (теорія); практичні завдання на закріплення граматичного матеріалу (з урахуванням і запобіганням інтерферуючого впливу рідної мови), вправи на розвиток усного мовлення, на поповнення словникового складу та на переклад (словацькою мовою); текст для домашнього читання і перекладу (українською мовою). Кожний урок завершується рубрикою „Усмішка на прощання“. Доповнює підручник словацько-український словник.

Крім навчальних тем, які є традиційними в такого роду виданнях (Моя сім'я, У лікаря, В готелі, В бібліотеці, Покупки, Як виглядає мій робочий день?, Як я проводжу свій вільний час?, Ким буду?, Облаштовуємо свою нову квартиру, Подорожуємо поїздом, Канікули на селі, Запрошуємо вас у гості, Мода, У театрі тощо), автори включили до навчальних текстів теми, близькі українсько-словацькому культурному середовищу, зокрема оригінальні есе «Олександр Духнович – людина двох міст» про особистість, яку вважають своєю і закарпатські українці, і Пряшівщина, та «Ви вже були на SASi?» про літню школу словацької мови і культури в Братиславському університеті імені Коменського; «На лижах у Високих Татрах» та «Експерсія в Карпати», «Чому ми вивчаємо словацьку мову?», в якому йдеться про багато речей, які об'єднують українців і словаків, «На українсько-словацькому кордоні», «Пізнаємо Словаччину», «Експерсія по місту» про маленьке казкове місто Бардіїв на сході Словаччини, яке увійшло до спис-

* Пахомова С., Джоґаник Я. Словацька мова. Підручник для вищих навчальних закладів / Світлана Пахомова, Ярослав Джоґаник. – Ужгород: Графіка, 2008. – 472 с.

ку культурної спадщини Європи і де також живуть русини-українці.

Рецензоване видання якісно відрізняється від попередніх підручників глибоким розумінням авторами психології студента, що вивчає мову, а отже – високим науково-методичним рівнем. Йдеться не тільки про важливі «попереджувальні знаки» на кшталт «Де нас чекають помилки» при подачі теоретичного матеріалу, але й про оригінальні вправи. У підручнику комбінуються різні типи завдань: поряд з вправами на закріплення нового матеріалу, на поповнення словника, подано контрольні завдання, а також тренувальні вправи, спрямовані на доведення до автоматизму мовленевих навичок. А ще подекуди – завдання з усмішкою, що дозволяє студенту на кілька хвилин розслабитися, але на цьому рівні – вже емоційному – дуже добре засвоюються важкі (або незвичні) для студента відомості. Наприклад, у словацькій мові існують омонімічні граматичні форми *si*: поперше, *si* – це дієслово 2 особи однини (від інфінітива *byť* ‘бути’), яке може виступати як граматичний показник минулого часу, а по-друге, *si* – це зворотний займенник енклітичної форми у давальному відмінку. Збіг цих форм в одному реченні, звичайно, сприймається студентом-початківцем як казус, помилка. І щоб упевнити студента в можливості і правильності збігів *si + si*, йому пропонуються такі завдання, як у 22 уроці (вправа 5, с. 257): Ви недочули? Уточніть: *Kúpila som novú kabelku. – Čo si si kúpila?* або: Виразіть подив словам подруги: *Uvarila som si plnenú papriku. – Aj ty si si uvarila plnenú papriku?* (вправа 6, с. 258). Не тільки гумор, але й неабиякий естетичний смак випромінюють сторінки підручника – і завдяки прекрасним ілюстраціям Катерини Малько, і завдяки віршам Мілана Руфуса та Мірослава Валека.

Загальновідомо, що вивчення мови без знання реалій країни її поширення ще не дає можливості по-справжньому оволодіти мовою. У цьому сенсі рецензований підручник є надзвичайно корисним способом першого «занурення» в країну, мову якої вивчаємо. Її автори знайшли вдалий засіб знайомства з такими реаліями, адже герої навчальних текстів підручника – студенти, які на-

правляються у Пряшів на включене семестрове навчання. Їх очима український студент знайомиться зі Словаччиною. Консульство, проходження кордону, купівля квитків, заповнення готельної картки, читання меню, замовлення по Інтернету та ін. знайомлять студента не тільки з новою для нього лексикою, але й зі специфікою поведінки словаків у різних ситуаціях та допомагають легше долати, пом’якшувати «культурний шок», який неодмінно супроводжує будь-яку людину при перетинанні кордону.

Завдяки підручнику знайомимося з людьми-легендами Словаччини, як, наприклад, розбійник Юрай Яношик, подібний до нашого Олекси Довбуша (33 урок); інтелектуал Даніел Крман – один з перших словаків, що «відкрив» Україну і українців як народ, окремий від поляків, росіян і білорусів, цей «словацький Плутарх» супроводжував шведського короля Карла XII під час полтавської битви, був знайомий з гетьманом Мазепою, про якого був надзвичайно високої думки (33 урок); державний діяч та дипломат, науковець і астроном, герой з трагічною долею Мілан-Растислав Штефанік, який міг би стати президентом Чехословаччини (33 урок); зірка поп-арту США Енді Варгол, батьки якого походили з бескидського села Мікова на північному Сході Словаччини, етнічної української території (30 урок). У текстах для перекладу знаходимо зворушливі рядки про Ужгород професора Сергія Федаки (35 урок); про культуру і історію українців Словаччини професора Мірослава Сополіги із Свидника (12 урок) та про словацьку національну меншину в Україні Зденки Болерацової (12 урок) і Йосипа Гайніша (7 урок). Усе це спрямовано не лише на досягнення навчальної мети, але й має неабияке значення для розширення світогляду й виховання студентів у дусі міжетнічної толерантності та взаємоповаги.

*Зоряна Гілецька,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри слов'янської філології
Львівського національного університету
ім. І. Франка*